

OMAISHOITAJAN POLKU MUUTOSTILANTEESSA

*Mikä muuttuu, kun läheinen
muuttaa hoitokotiin?*

Oulun seudun omaishoitajat ry
Tukena muutoksessa -hanke (2020-2023)

- ✔ **Toimitus** Kaisa Hartikka ja Teija Viitajylhä
- ✔ **Kuvitus** Teija Viitajylhä
- ✔ **Taitto** Johanna Sumén
- ✔ **Painopaikka** Suomen Uusiokuori Oy 2021, uudistettu painos 2023.

SISÄLTÖ

Alkusanat	4
Omaishoitaja muutostilanteessa	5
Elvin tarina	6
Haluan vielä hoitaa kotona, mitä apua voisin saada kotona hoitamisen tueksi?.....	7
Pitääkö hoitaa kotona, vaikka ei jaksaa tai halua?.....	8
Juhanin tarina	9
Miten voisin valmistautua muutostilanteeseen?.....	10
Milloin hoidettavan olisi aika siirtyä pitkäaikaishoitoon?.....	11
Miten prosessi etenee?.....	12
Millaisia hoitopaikkoja on?.....	14
Mitä läheisen hoito maksaa kodin ulkopuolisessa pitkäaikaishoidossa?.....	16
Timon tarina	18
Omaisena edelleen: Marjan tarina	19
Marjan puolison omahoitajan tarina	21
Tukea ja apua muutoksessa	22
Lopuksi	23

Tämä opas on suunnattu ensisijaisesti iäkkään hoidettavan omaishoitajalle, joka pohtii hoidettavan läheisen siirtymistä kodin ulkopuoliseen pitkäaikaishoitoon.

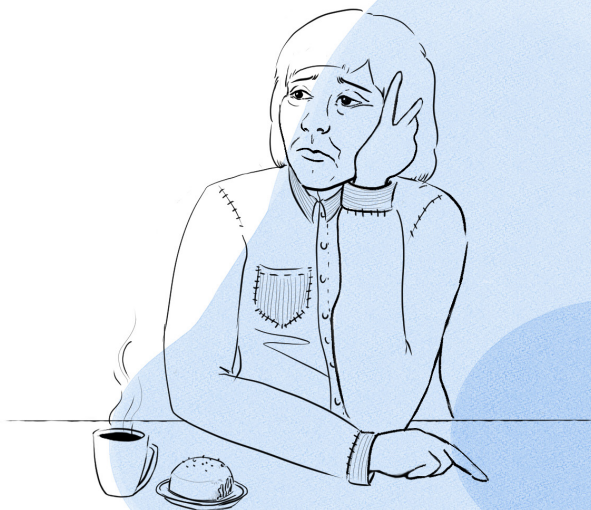
Muutos koskettaa koko perhettä, tässä oppaassa on tietoa ja tukea muutostilanteeseen. Jokaisen omaishoitajan polku on erilainen ja omannäköinen, vaikka tiettyjä samankaltaisuuksiakin voi nähdä. Oppaassa on muutostilanteen kokeneiden omaisten tarinoita sekä ammattilaisten kokoamaa tietoa. Tähän on kerätty myös vastauksia yleisimpiin kysymyksiin. Tuki ja tieto ovat askelmerkkien tavoin johdatamassa sinua polullasi. Toivottavasti tästä koonnista on apua matkallesi.

Opas on laadittu Oulussa, joten käsitteet, määritelmät ja yhteystiedot ovat paikallisia. Opas on tehty vuonna 2021 ja päivitetty vuonna 2023. Oppaan sähköinen versio löytyy osoitteesta: www.osol.fi/omaishoitajanpolku. Oppaassa mainitaan Pohde, jolla tarkoitetaan Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialuetta.

OMAISHOITAJA MUUTOSTILANTEESSA

Omaishoitoperheessä kohdataan monia muutostilanteita. Sairastuneen tai toimintakyvyltään heikentyneen läheisen tukemisesta ja hoivasta muotoutuu vähitellen omaishoitajan arkea. Joskus muutoksia tulee myös yllättäen. Jossain vaiheessa omaishoitajan jaksamisen tueksi tarvitaan usein myös ulkopuolista apua. Vaikka tukea ja apua olisi tarjolla, ei sen vastaanottaminen ole aina helppoa. Esimerkiksi lyhytaikaiset hoitajakset ja niiden aloittaminen ovat merkittävä taitekohta omaishoitoperheessä. Kun pitäisi tehdä päätös hoitajakson aloittamisesta, koetaan usein riskiä tunteita. Vastaavasti **hoidettavan läheisen lopullinen muutto kodin ulkopuoliseen hoitoympäristöön on monin tavoin kuormittava kohta omaishoitoperheessä. Se nostaa esille monia tunteita niin omaishoitajalle kuin hoitokotiin muuttavalle.**

Päätös kodin ulkopuoliseen hoitoon siirtymisestä ja siitä vastuun ottaminen jää monesti omaishoitajan kannettavaksi. On tyyppillistä, että omaishoitoperheessä ei ole ennakolta käyty keskustelua mahdollisesta muutostilanteesta. Jos keskustelua kuitenkin on käyty, se voi helpottaa omaishoitajaa päätöksien teossa. **On luonnollista, että aluksi muutostilanne mietityttää.** Muutostilannetta on hyvä tarkastella eri näkökulmista. On tärkeää, että omainen ei jää yksin muutostilanteen aiheuttamien tunteiden kanssa. Omaishoitaja voi saada tukea päätöksentekoon mm. läheisiltä, hoitohenkilökunnalta, palveluohjaajilta tai omaishoitoyhdistykseltä. Yhteinen pohdinta ja eri vaihtoehtojen kuuleminen voi huojentaa omaishoitajan mieltä. Muutoksen lähestyessä hoitokotiin ja sen henkilökuntaan tutustuminen, keskustelut sekä yhteistyö vahvistavat luottamusta.

Hoidin muistisairauteen sairastunutta miestäni seitsemän vuotta. Pitkään meni ihan hyvin ja pärjättiin. Sain monenlaista tukea omaishoitajuuteeni. Kaksi viimeistä vuotta oli vaikeampaa. Mieheni kunto huononi ja hän tarvitsi apua ihan kaikessa. Lähi-muistia hänellä ei ollut ja toimintakyky heikkeni niin, että väliin jalat lähtivät alta. Isoa miestä oli vaikea saada ylös ja pelkäsin myös lisääntyneitä aggressiivisuutta. Olimme usein päivystyksessä tulehduksien ja kaatumisten vuoksi.

Vuorohoitojaksot heikensivät tilannetta entisestään ja kotiin palaaminen oli joka kerta vaikeampaa. En myöskään ehtinyt palautua vapaan aikana vaan kävin ylikier-roksilla. Pelkäsin, että sairastun itsekin raskaassa tilanteessa. **Lopulta olin niin sip-pi, että oli helpotus, kun lääkärit ja hoitajat sanoivat, että mieheni olisi aika siirtyä pitkäaikaishoitoon.**

Olisihan minun pitänyt tehdä päätös hoitokotiin siirtymisestä jo aikaisemmin. Se vain tuntui niin vaikealta asialta. Olimme molemmat luvanneet papin edessä, että kuljemme vierellä niin myötä- kuin vastamäessä. Tuntui siltä, että petän lupauksen, jos annankin hänet muiden hoidettavaksi. Silmäni kuitenkin avautuivat, kun minulle sanottiin: **"Te olette luvanneet rakastaa loppuun asti, mutta ette ole luvanneet hoitaa"**.

Muut näkivät väsymykseni ja kokonaistilanteen sekä tukivat vahvasti päätöksen teossa. Olin tehnyt kaikkeni ja ehkä vähän liikaakin. En usko, että miehenikään olisi terveenä ollessaan halunnut, että väsyttäisin niin pahasti itseni. Näin jälkeempäin ymmärrän, että kyse ei ollutkaan halustani vaan jaksamisestani.

"Lopulta olin niin sippi,
että oli helpotus, kun
lääkärit ja hoitajat
sanoivat, että mieheni
olisi aika siirtyä
pitkäaikaishoitoon."

HALUAN VIELÄ HOITAA KOTONA, MITÄ APUA VOISIN SAADA KOTONA HOITAMISEN TUEKSI?

Omaishoitotilanne voi muuttua joskus nopeasti, mutta useimmiten hoidontarve kasvaa vähitellen. On tärkeää, että on haettu omaishoidon tukea, joka sisältää omaishoitajalle maksettavan palkkion lisäksi tukipalveluita sekä mahdollistaa omaishoidon vapaiden pitämisen. **Tilanteen muuttuessa tai jos omaishoitaja tarvitsee lisää tukea, kannattaa olla yhteydessä omaan palveluohjaajaan palvelutarpeen arvion päivittämiseksi.**

Kotona asumista ja omaishoitajuutta voidaan tukea monin keinoin. Palveluohjaajan kanssa on mahdollista yhdessä pohtia mitkä tukimuodot tukisivat parhaiten perheen tilannetta. Omaishoitoa tukevia palveluita ovat mm. kotihoito, kuntouttava päivätoiminta, ateriapalvelut, erilaiset turvapalvelut, liikkumisen ja asumisen apuvälineet sekä kauppa-, asiointi- ja siivouspalvelut.

Kotihoito voi esimerkiksi hoitaa lääkkeiden jaon, sairaanhoidolliset tehtävät, auttaa peseytymisessä sekä aamu- ja iltatoimissa. Hoidettavalle tarkoitettu kuntouttava päivätoiminta tukee omaishoitoperheen arkea. Oulussa on tarjolla myös tuntitoimintaa, jossa hoidettava voi olla tarvittavan ajan esimerkiksi omaishoitajan asiointien aikana.

Hyvinvointialueen kanssa sopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään 2-3 vuorokautta kalenterikuukautta kohden. Läheinen tai ystävä voi mahdollistaa omaishoitajan vapaiden pitämisen toimiessaan omaishoitajan sijaisena. Henkilön tulee olla hoidettavan hyväksymä. Jos tästä on tehty sopimus, niin sijainen saa korvauksen ja hoidettava voi halutessaan olla omassa kodissaan. Kotiin voi saada myös ammatillista hoitoapua. Omaishoitajan vapaiden ajaksi hoidettavalle järjestetään perhehoitoa tai vuorohoitoa, termit kuvataan sivulla 14. Sopimuksen tehneen omaishoitajan lakisääteisten vapaiden lisäksi on mahdollista saada harkinnanvaraista vapaata omaishoitajan hyvinvoinnin ja jaksamisen tueksi. Hoitoa ja vapaita suunniteltaessa huomioidaan omaishoitoperheen tarpeet. Kokonaisuutta tarkastellaan sekä hoidettavan että omaishoitajan hyvinvoinnin näkökulmasta. Ajoittain on hyvä pysähtyä pohtimaan omaishoitajuutta myös hoidettavan kannalta, onko koti paras paikka hoitamiselle muuttuneessa tilanteessa.

PITÄÄKÖ HOITAA KOTONA, VAIKKA EI JAKSA TAI HALUA?

Omaishoitajuuden muuttuessa sitovammaksi tai raskaammaksi on tärkeää tiedostaa omat voimavarat, tarpeet ja toiveet. Joskus käy niin, että omaishoitaja ylittää oman jaksamisensa rajat. Aina sitä ei itse huomaa ja tilanteeseen on voinut sopeutua tai tottua. Moni kokee tärkeäksi ja merkitykselliseksi hoitaa kotona mahdollisimman pitkään, vaikka voimia ei enää olisikaan. **Jos omaishoitaja haluaa hoitaa läheistään vielä omassa kodissa, arviointia tulee tehdä uudelleen aika ajoin ja erityisesti tilanteen muuttuessa.** Yhdessä palveluohjaajien kanssa etsitään ratkaisuja kotona asumisen tueksi.

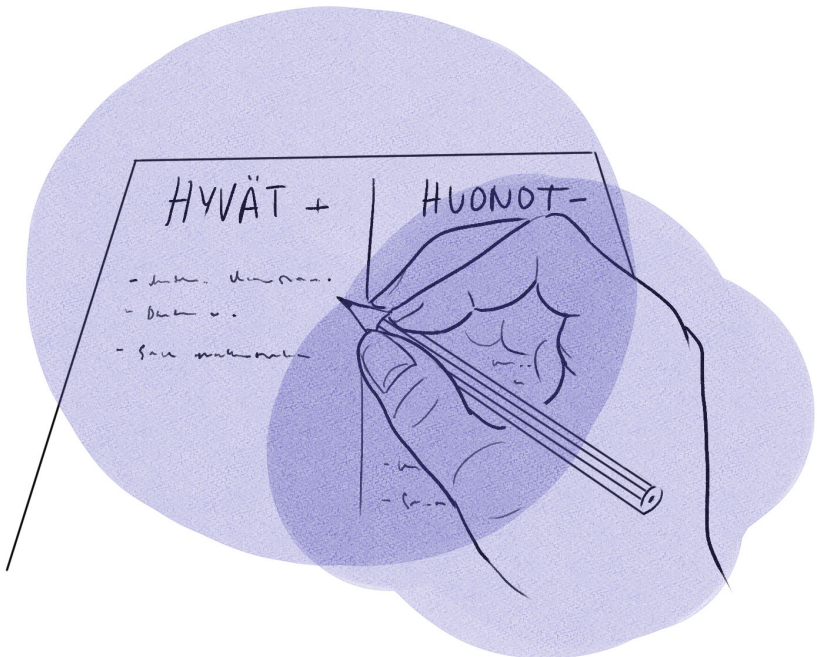
Joillekin päätöksenteko on helpompaa, varsinkin jos tunnistaa kuormittumisensa. **Omaishoitajana toimiminen on vapaaehtoista ja omaishoitaja voi tehdä itse päätöksen omaishoitajuudesta luopumisesta.** Hoitopaikan hakemista on hyvä yhdessä arvioida hoitavien tahojen tai palveluohjaajan kanssa jo ennen kuin voimat ovat ihan lopussa. Vaikka läheinen siirtyisi kodin ulkopuoliseen pitkäaikaishoitoon, hän voi käydä kotilomilla toiveiden mukaan.

JUHANIN TARINA

Tunnistin viimein, että en enää jaksaa hoitaa kotona. Vaimoni oli toivonut, että saisi asua kotona ja tuntui ristiriitaiselta tehdä päätös hoitokotiin siirtymisestä. Vaikka tiesin, että päätös oli molempien parhaaksi ja tarkkaan harkittu, aloin kuitenkin epäroimään. Olisinko vielä jaksanut hoitaa? Oliko tämä oikea päätös? Koin syyllisyyttä ja epävarmuutta.

Tunnetasolla asiaa oli vaikea käsitellä ja hyväksyä. Järki kuitenkin sanoi, että päätökselle oli painavat perusteet. **Olin listannut molempien vaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia. Palasin niihin epäroinnin hetkillä.** Hankalat tunteet helpottivat, kun näin miten hyvin vaimo sopeutui hoitokotiin ja omat voimat hiljalleen palautuivat. Ikävän ja kaipauksen kanssa oppi elämään.

MITEN VOISIN VALMISTAUTUA MUUTOSTILANTEeseen?

Tunteiden käsittelylle on hyvä antaa aikaa muutostilanteessa. Useimmiten tieto auttaa ja rauhoittaa muutoksien keskellä. **Yksi tapa valmistautua muutostilanteeseen on pohtia eri vaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia.** Näitä voit kirjata alla oleviin laatikoihin. Näin oma tilanne voi selkiytyä ja päätöksen tekeminen helpottua. Näihin asioihin voit palata myöhemminkin, jos epäröit päätöksesi kanssa. **Muista kirjata asiat omalta kannaltasi eli miten ne vaikuttavat sinuun.**

KOTONA VAI HOITOKODISSA?

Hyvät puolet hoidettavan
asuessa **kotona:**

Haasteita hoidettavan
asuessa **kotona:**

Hyvät puolet hoidettavan
asuessa **hoitokodissa:**

Haasteita hoidettavan
asuessa **hoitokodissa:**

MILLOIN HOIDETTAVAN OLISI AIKA SIIRTYÄ PITKÄAIKAISHOITON?

Jokaisen omaishoitoperheen tilanne on yksilöllinen ja kotiin voi saada monenlaisia apua omaishoidon tueksi. Jos tilanne vaikeutuu ja tarjottu tuki ei riitä, voi pohtia myös muita ratkaisuja läheisen hoitamiseksi. **Voit rohkeasti kysyä vuorohoidon tai kotihoidon henkilökunnan näkemystä asiaan.** He ovat kokeneita hoitamisen ammattilaisia ja osaavat arvioida kokonaistilannetta ja olla tukenasi päätöksenteossa. Tärkeintä on, että olet ajoissa pohtimassa asiaa, etkä väsytä itseäsi liiaksi. Sinun hyvinvoinnilla ja elämänlaadulla on väliä.

Alla olevien kysymysten avulla, voit kartoittaa omaishoidontilannettasi. Yksikin merkitty kyllä-vastaus voi olla peruste muutokselle. Jos sinulla tuli useita kyllä-vastauksia, on syytä pohtia hoidettavan siirtymistä pitkäaikaishoiton tai kartoittaa tuen lisäämistä kotiin.

1. Kaipaanko lisää tukea omaishoitoon?	Kyllä / Ei
2. Vaatiiko kotinne ja ympäristönne muutoksia, jotta se olisi sopiva hoitamiseen tässä tilanteessa?	Kyllä / Ei
3. Oletko huolissasi jaksamisestasi?	Kyllä / Ei
4. Onko halusi hoitaa läheistäsi heikentynyt?	Kyllä / Ei
5. Onko sinulla univaikeuksia?	Kyllä / Ei
6. Oletko ollut huolissasi hoitamisen aiheuttamista tunteista ja käytöksestäsi?	Kyllä / Ei
7. Ovatko läheiset, ystävät tai hoitohenkilökunta olleet huolissaan jaksamisestasi?	Kyllä / Ei
8. Ovatko muut kyseenalaistaneet kotona hoitamisen?	Kyllä / Ei
9. Onko hoidettavan toimintakyky tai lähimuisti merkittävästi heikentynyt?	Kyllä / Ei
10. Koetko hoidettavan taholta väkivaltaa tai väkivallan uhkaa?	Kyllä / Ei
11. Ovatko hoidettavan käytösoireet vaikeutuneet?	Kyllä / Ei
12. Kokeeko hoidettava sinut tai oman kotinsa vieraaksi?	Kyllä / Ei

MITEN PROSESSI ETENEE?

1. Jos kotona asuminen ei ole enää turvallista tai koet, että et enää jaksa hoitaa, ota yhteyttä kotihoitoon tai oman alueen palveluohjaajaan. Tilanne arvioidaan heidän kanssaan. Voit ottaa myös suoraan yhteyttä SAS-palveluohjaajiin (SAS=Selvitys Arviointi Sijoitus).

Ennen ympärivuorokautisen palveluasumisen tai laitoshoidon hakemuksen tekemistä tarkistetaan mm. seuraavia asioita:

- ✔ asiakkaan toimintakykyyn vaikuttavat tekijät ja sairaudet on tutkittu ja hoidettu
- ✔ sairauden akuuttivaihe on hoidettu ja seuranta- ja kuntoutumisaika on ollut riittävän pitkä, niin että toiminnallinen tila on vakaa
- ✔ käytössä oleva lääkitys on kokonaisvaltaisesti tarkastettu
- ✔ tarvittavat kotihoito- ja tukitoimet on kartoitettu ja käytössä.

2. SAS-palaveri järjestetään kotona, jossa ovat mukana asiakas, omaiset, kotihoito, lääkäri sekä palveluohjaaja. Jos asiakas on sairaalahoidossa ja kotiutuminen ei onnistu, arvio tehdään sairaalassa eikä SAS-palaveria pidetä.

3. Mikäli hoitopaikkaa haetaan, kotihoito tai palveluohjaaja auttavat tarvittaessa hakemuksen laatimisessa. Hakemuksen allekirjoittaa asiakas eli hoidettava. Jos hän ei ole itse oikeudellisesti toimintakykyinen, voi lähiomainen tai edunvalvoja allekirjoittaa hakemuksen. Hakemukseen tarvitaan liitteeksi lääkärin lausunto, toimintakykyarvio ja muistitesti. Nämä liitteet huolehtii kotihoito tai palveluohjaaja.

4. Hakemus käsitellään SAS-työryhmässä, johon kuuluvat lääkäri, SAS-palveluohjaaja ja sosiaalityöntekijä.

5. **Päätös palvelun myöntämisestä lähetetään kotiin** tai asioiden hoitajalle. Samalla lähetetään yleistä tietoa hoitopaikoista. SAS-palveluohjaaja on yhteydessä sopivan ympärivuorokautisen palveluasumisen paikan vapautuessa, kuitenkin viimeistään 3 kk:n kuluessa.

6. **Kun ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkaa tarjotaan**, siihen voi käydä tutustumassa ja palveluohjaaja kertoo palveluasumisen kustannusten määräytymisestä. Yleistä tietoa maksuista on myös sivuilla 16-17.

7. **Hoitopaikan varmistuessa, sijoituspäätös lähetetään asiakkaalle** ja asiakasmaksuyksiköstä tulee lopullinen päätös asiakasmaksusta. Omaishoidon sopimus lakkautetaan hoidettavan muutettua uuteen kotiin.

8. **Muuttoon liittyvät ohjeet ovat hoitopaikkakohtaiset.** Henkilökunta opastaa näissä asioissa ja kertoo mm. mitä tavaroita hoitopaikkaan viedään.

MILLAISIA HOITOPAIKKOJA ON?

Tähän on koottu termejä ja yleistä tietoa hoitopaikoista. Hoitopaikkoihin liittyvissä kysymyksissä ota yhteyttä omaan palveluohjaajaan. Yleistä ohjausta ja neuvontaa saa myös Aino-neuvonnasta, yhteystiedot sivulla 22. Huomioithan, että hoitopaikkoihin hakeudutaan sivujen 12-13 prosessin mukaisesti. Asumisesta ja hoidosta on käytössä monenlaisia nimityksiä ja ne voivat tarkoittaa eri asiaa eri puolella Suomea. Näitä kuitenkin pyritään parhaillaan yhtenäistämään. Tähän on päivitetty Oulun ja Pohteen alueella käytössä olevia määritelmiä:

Lyhytaikainen hoito tarkoittaa kotona asumisen tai omaishoitajan jaksamisen tueksi tarjottavaa lyhytaikaista hoitoa. **Se voi olla säännöllistä tai tilapäistä.** Lyhytaikaishoitoa voidaan tarjota myös laitoshoitopaikoissa.

- ✔ **Säännöllinen lyhytaikainen hoito** tarkoittaa **vuorohoitoa**. Sen tarve on arvioitu yhdessä palveluohjaajan kanssa. Sen tarkoitus on tukea kotona asumista ja omaishoitajan jaksamista. Säännöllistä lyhytaikaista hoitoa käytetään omaishoitajan lakisääteisten ja harkinnanvaraisten vapaapäivien järjestämiseksi.
- ✔ **Tilapäinen lyhytaikainen hoito** tarkoittaa äkillisessä tilanteissa tarjottavaa hoitoa esim. omaishoitajan sairastuttua. Joskus sitä tarjotaan myös määrätyissä kiireettömässä tapauksissa esim. epäsäännöllinen hoito omaishoitajan lakisääteisten vapaapäivien ajaksi.

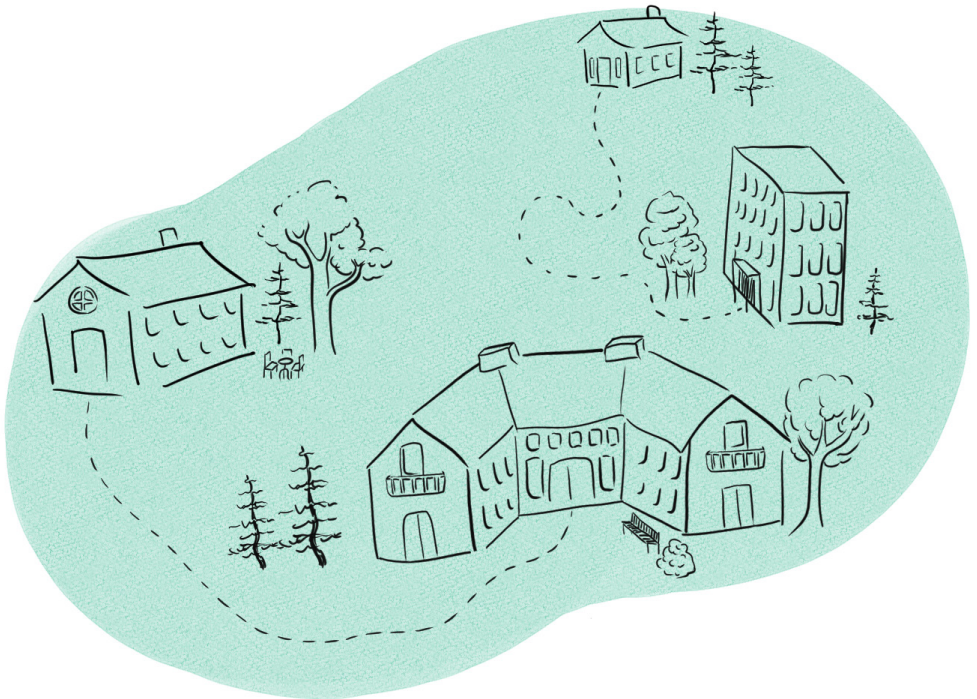
Perhehoito on ikäihmisen hoitoa, huolenpitoa ja asumisen järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa. Perhehoito voi olla joko jatkuvaa tai lyhytaikaista. Lyhytaikainen perhehoito voi olla ennakkoon tiedettyä tai äkilliseen tarpeeseen perustuvaa. Sitä tarjotaan esim. omaishoitajan vapaapäivien järjestämiseksi. Perhehoitoa voidaan toteuttaa myös osavuorokautisena perhehoitona, joko päivä- tai yöhoitona.

Ympärivuorokautinen palveluasuminen on asumista palvelukodissa. Se on tarkoitettu asukkaille, joilla on ympärivuorokautisen hoidon ja huolenpidon tarve. Asukas ei voi enää asua kotona turvallisesti kotiin annettavien palveluiden, tukitoimien ja omaishoidon turvin. Ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään Pohteen omana toimintana, palvelusetelillä tai ostopalveluna eli hyvinvointialueen yksityiseltä ostetussa palveluasumisessa. Pohteen sivuilla on tietoa hyvinvointialueen omista ympärivuorokautisen palveluasumisen paikoista. Pohde voi myöntää myös maksusitoumuksen palvelusetelin muodossa, jolloin ympärivuorokautista asumis-palvelua voidaan ostaa yksityiseltä palveluntuottajalta. Pohteen hyväksymät yksityiset ympärivuorokautisen palveluasumisen tuottajat löytyvät www.palse.fi -sivuston kautta.

Laitoshoito on pitkäaikaista, ympärivuorokautista asumista, hoitoa ja huolenpitoa hoivakodissa. Se on tarkoitettu **vaativaa hoitoa tarvitseville asukkaille**, joiden hoitoa ei voida muualla turvallisesti järjestää. Hoivakodissa asuvalla on yleensä monia sairauksia, ja hän tarvitsee päivittäisissä toimissaan hoitajien apua sekä sairaanhoitoa.

Palvelutalo tarkoittaa ikääntyneen itsenäistä asumista **omassa vuokra-asunnossaan**. **Palvelutalossa ei ole jatkuvasti hoitohenkilökuntaa paikalla.** Henkilökuntaa saattaa olla paikalla arkena päiväaikaan esimerkiksi yhteisissä tai palvelukeskusten tiloissa. Siellä voi olla yhteistä toimintaa ja mahdollisuus yhteiseen ruokailuun. Asukas ostaa tarvitsemansa palvelut erikseen. Esimerkiksi kotihoidon palveluja voi saada Pohteelta tai hankkia yksityisiltä palveluntuottajilta. Palveluiden tarpeen selvittämiseksi voi kotiin pyytää Pohteelta palvelutarpeen arviointikäyntiä. Tarvittaessa hyödynnetään esimerkiksi kotihoidon palveluja. Monissa palvelutaloissa on muutamia vuokra-asuntoja myös pariskunnille.

Yhteisöllinen asuminen on asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa asukas asuu tarpeitaan vastaavassa asunnossa. Asukkaan toimintakyky on alentunut ja hänellä on hoidon ja huolenpidon tarpeita. Yhteisöllisessä asumisessa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Tätä asumismuotoa tullaan lisäämään Pohteen alueella.

MITÄ LÄHEISEN HOITO MAKSAA KODIN ULKOPUOLISESSA PITKÄAIKAISHOIDOSSA?

Kun hoitopaikkaa tarjotaan, SAS-palveluohjaaja voi tehdä arvion asiakasmaksuisista. Arviointia tehdessä tulee olla tiedossa asukkaan nettotulot. SAS-palveluohjaaja ohjaa hakemaan tarvittavat tuet Kelalta (eläkkeensaajan hoitotuki ja asumistuki). Asiakasmaksuysikkö lähettää lopulliset päätökset asiakasmaksuista hoitopaikan hyväksymisen jälkeen. Tarvittaessa voi olla yhteydessä Oulun alueen asiakasmaksuysikköön (ma-to klo 9-12) 08 5585 3782. Asiakasmaksut ovat vuodelta 2024.

Asiakasmaksut ikäihmisten ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja laitoshoidossa

Tässä kuvataan asiakasmaksujen muodostumista Pohteen omassa, ostopalveluina tuotetussa tai yksityisen palveluseteliyrittäjän tuottamassa sosiaalihuoltolain mukaisessa ikäihmisten ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja laitoshoidossa.

Pohteen ja ostopalveluna tuotetun ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaalta perittävä asiakasmaksu on enintään 85 % asukkaan nettotuloista. Asiakasmaksua määriteltäessä huomioidaan säännölliset nettotulot ja eläkkeensaajan hoitotuki. Jos suurempituloinen puoliso muuttaa ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, asiakasmaksun määrittelyssä tehdään vertailulaskelmat asukkaan tulojen (85 %) mukaisesti ja puolison kanssa yhteenlasketuilla tuloilla (42,5 %). Päätös asiakasmaksusta tehdään asiakkaalle edullisimman vaihtoehdon mukaisesti. Asukkaalta ei peritä erikseen ateriamaksua. Pohteen ja ostopalveluna tuotetun ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakasmaksua määriteltäessä on asiakasmaksulain mukaan asukkaalle jäätävä henkilökohtaista käyttövaraa 15 % tuloista, kuitenkin vähintään 182 € kuukaudessa (vuonna 2024).

Palvelusetelillä ostetussa ikäihmisten ympärivuorokautisessa asumispalvelussa palvelusetelin arvo on tulosidonnainen ja se määritetään asiakasmaksuysikkössä asukkaan ja mahdollisen puolison nettotulojen perusteella. Jos suurempituloinen puoliso muuttaa ympärivuorokautiseen palveluasumiseen, asiakasmaksun määrittelyssä tehdään vertailulaskelmat asukkaan tulojen (85 %) mukaisesti ja puolison kanssa yhteenlasketuilla tuloilla (42,5 %). Päätös asiakasmaksusta tehdään asiakkaalle edullisimman vaihtoehdon mukaisesti. Palveluntuottajan määrittämä vuorokausihinta pitää sisällään hoivan ja huolenpidon sekä ateriapalvelun. Palveluntuottaja laskuttaa asiakkaalta vuokran ja palvelusetelin omavastuuosuuden. Omavastuuosuus tarkoittaa vuorokausihinnan (sisältäen ateriat) ja setelin arvon välistä erotusta. Tähän lisätään asukkaan mahdolliset sovitusti ostamat lisäpalvelut. Palvelusetelilaki ei edellytä käyttövaran jäämistä asiakkaalle. Jos käyttövara ei riitä asukkaan kuluihin, voi palvelusetelin arvoon hakea korotusta.

Vähennykset: Palveluasumisen vuokra (sekä vesi ja lämmityssähkö, jos peritään erikseen), käyttösähkö ja kotivakuutus huomioidaan asumismenoina vähennyksissä. Asiakasmaksua tai palvelusetelin arvoa määriteltäessä huomioitavista tuloista tehdään vähennyksiä. Edellisen asunnon kustannuksista hyväksytään kohtuulliset ja välttämättömät asumismenot enintään kuuden kuukauden ajalta ympärivuorokautisen palveluasumisen aloituksesta. Jos on asunut asunnossa puolison tai avopuolison kanssa, voidaan huomioida asiakkaan osuus kuluista enintään puolen vuoden ajalta. Jos asunto on tyhjillään, huomioidaan asumisen kustannukset kokonaisuudessaan. Lääkemenoja vähennetään 52,25 € kuukaudessa eli 626,94 € vuodessa (vuonna 2024). Lääkekattoon kuulumattomien lääkkeiden eli ei-korvattavien lääkkeiden kustannukset huomioidaan tositteiden perusteella niiltä osin, kun lääkäri tai muut terveydenhuollon ammattihenkilö on arvioinut ne asiakkaan terveydelle tarpeelliseksi.

Asiakasmaksun lisäksi asukkaat maksavat itse lääkkeet, hygieniatarvikkeet, vaatteet, taksimatkat ja hoitopaikan ulkopuoliset terveydenhuoltomenot esimerkiksi hammaslääkärikäynnit.

Lopullinen asiakasmaksu määrätään viranhaltijan päätöksellä. SAS-palveluohjaajat auttavat asiakasmaksun arvioinnissa sekä antavat tietoa palvelusetelillä järjestettävän asumispalvelun kriteereistä ja maksuista.

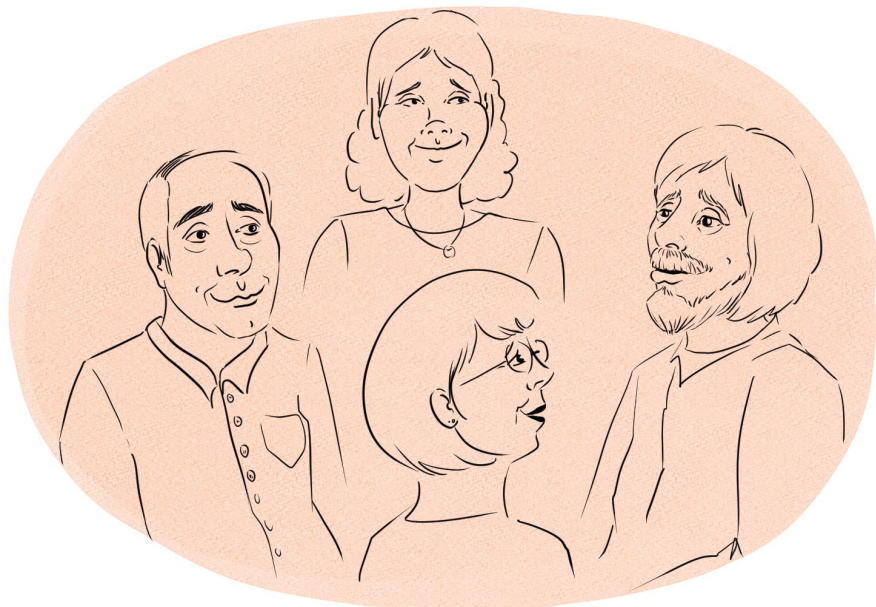
Laitoshoidon asiakasmaksu on 85 % asukkaan nettotuloista. Jos suurempituloinen puoliso muuttaa laitoshoitoon, asiakasmaksu on 42,5 % puolisoiden yhteenlasketuista tuloista. Edellisen asunnon kustannuksista hyväksytään kohtuulliset ja välttämättömät asumismenot enintään kuuden kuukauden ajalta ympärivuorokautisen palveluasumisen aloituksesta. Jos on asunut asunnossa puolison tai avopuolison kanssa, voidaan huomioida asiakkaan osuus kuluista enintään puolen vuoden ajalta. Jos asunto on tyhjillään, huomioidaan asumisen kustannukset kokonaisuudessaan. Asukkaalle on jätävä henkilökohtaista käyttövaraa 15 % tuloista, kuitenkin vähintään 122 € kuukaudessa (vuonna 2024). Laitoshoidon asiakasmaksuun sisältyy kaikki hoitoon liittyvät kulut, myös asumisen kulut ja lääkkeet.

TIMON TARINA

Olen toiminut avopuolisoni Leilan omaishoitajana kolme vuotta. Olemme olleet 15 vuotta yhdessä ja molemmilla on lapsia entisistä liitoista. Yhteisiä lapsia meillä ei ole. Leilan hoitaminen alkoi olla sitovaa ja välillä raskastakin. Tuntui, että jäin ihan yksin muutostilanteessa. Vaimon entinen mies ja toinen lapsista eivät tukeneet tilanteessa ja sanoivat vain, että: "Jos et jaksa hoitaa, niin laita hoitokotiin". Vaimon tytär sen sijaan halusi, että hänen äitinsä hoidetaan kotona loppuun asti. Hän kuitenkin itse asui ulkomailla eikä tiennyt hoitamisen raskaudesta mitään. Ristiriitaisuus teki tilanteen minulle vaikeaksi.

Päätöksentekoa hankaloitti se, että **molemmilla on omat rahat ja taloudenhoito, vaikka asummekin yhdessä**. Aluksi mietin pitkään sitä, että maksanko osan Leilan hoidosta omista rahoistani. Onneksi selvisi, että Leilan tulot riittävät palvelukodin hoitomaksuihin ja käyttövaraakin jää. Tällä hetkellä Leila käy joka kuukausi vuorohoidossa viikon kerrallaan. Olemme hakeneet pitkäaikaishoitopaikkaa ja toivon, että se löytyisi läheltä kotiamme. Pitäisi päästä helposti vierailuille, koska minulla ei ole autoa ja Leilan lapset asuvat kaukana.

Välillä tuntui vaikealta pyytää ja ottaa apua vastaan. Omaishoitoyhdistyksestä ja palveluohjauksesta kuitenkin neuvottiin ja sain tietoa ja tukea tilanteeseen. Olen käynyt myös omaishoitajien vertaisryhmässä ja saanut sieltä tukea päätöksentekoon. **Nyt minusta tuntuu, etten ole yksin ja kyllä ne asiat järjestyvät.**

OMAISENA EDELLEEN: MARJAN TARINA

Olin tehnyt päätöksen, että haen miehelleni Reijolle pysyvää hoitopaikkaa. Päätös ei ollut kuitenkaan helppo, vaikka tunsinkin helpotusta. Pitkään koin epävarmuutta ja syyllisyyttä, vähän häpeääkin. Mietin, että olisinko vielä kuitenkin jaksanut hoitaa. Reijo sai paikan pienen odottelun jälkeen. Kun aikaa kului ja voimat palautuivat, huomasin, että **ei se maailma siihen kaatunutkaan**.

Meidät otettiin ihanasti vastaan hoitokodissa. Pystyn kertomaan pienimmistäkin huolistani ja myös minut omaisena huomioidaan kokonaisena ihmisenä kaikkien tunteitteni kanssa.

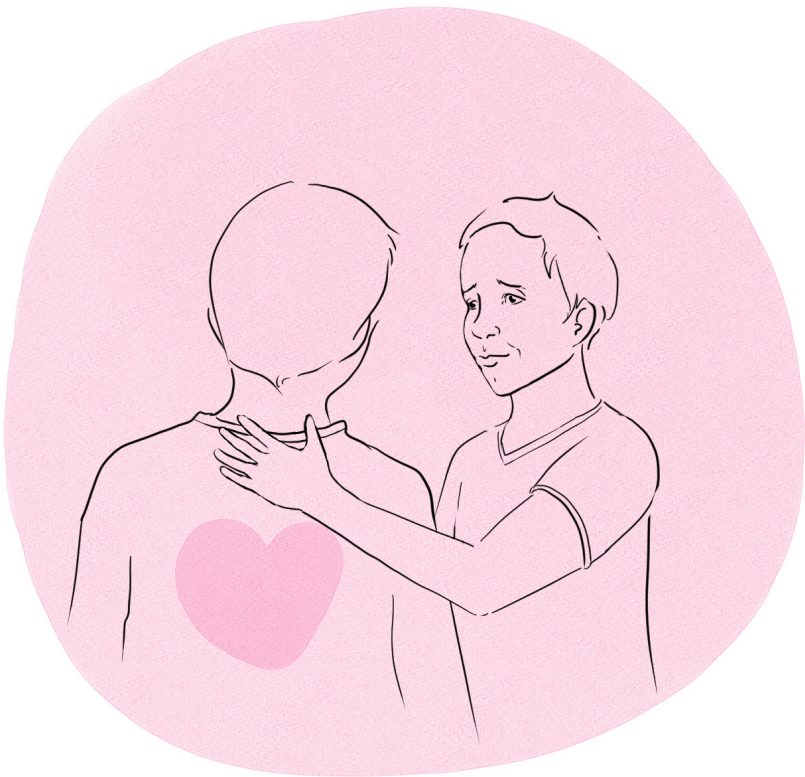
Olen kiitollinen siitä, että Reijo viihtyy uudessa hoitokodissa ja hoitajat ovat ihania. Saan käydä hoitokodissa niin usein kuin haluan. **Koen tärkeäksi, että saan osallistua mieheni hoitoon ja minun vinkkejäni kuunnellaan**. Tunnen olevani mukana mieheni elämässä ja pystyn vaikuttamaan asioihin.

Aluksi koin, että en aina saanut kuulla mieheni huonoista päivistä, vaikka arvelin, että niitäkin on ollut. Kerroin henkilökunnalle, että olen kiinnostunut kaikesta ja luottamustani parantaa, jos tiedän myös änkyräpäivistä. Toiveeni kuultiin ja muutenkin tieto kulkee nyt paremmin. Helpotti myös, kun tiesin, että hoitaminen on välillä haastavaa myös työntekijöille. Se vahvisti tunnetta, että kotona yksin hoitaminen oli jo mahdotonta. Olen harventanut vierailuja jaksamiseni vuoksi, olen oppinut luottamaan siihen, että mieheni on hyvissä käsissä.

Olen alkanut rakentamaan itselleni uudenlaista arkea. Elvytän vanhoja harrastuksia, vesijumppaa ja italian opiskelua. Jaksan taas keskittyä lukemiseen, joka oli minulle ennen tärkeää. Ystävän kanssa käymme pari kertaa viikossa lenkillä ja jutellessa parannamme maailmaa. Se on minulle henkireikä. Joka toinen kuukausi matkustan etelään lasten perheitä tapaamaan. Lapset ovat isäänsä yhteydessä Teams-puheluilla. Minä tai hoitajat avustamme.

Vaikka olenkin nykyisin omaisen roolissa, koen että omaishoitajan polkuni ei ole vielä päättynyt. Hoitovastuun ollessa muilla, hoidan kuitenkin mieheni kaikki asiat laskuista hammaslääkäreissuihin. Aiemmin tehty edunvalvontavaltuutus on otettu käyttöön. **Elämäni on nyt tällaista. Se on erilaista, kuin vuosia sitten kuvittelin, mutta kuitenkin hyvää elämää**.

Omaisyyhteistyössä tärkeää on
luottamuksen rakentaminen,
kuten aiheiden kuuleminen
sekä turvallisuuden vahvistaminen
~ Omaisena edelleen k.y. ~

MARJAN PUOLISON OMAHOITAJAN TARINA

Kun Reijo saapui vaimonsa Marjan kanssa tutustumaan hoitokotiin, niin esittelimme paikkoja ja jutustelimme. Meillä oli juuri vapautunut huone, joka näytti miellyttävän ainakin vaimoa. Reijokin vaikutti tyytyväiseltä, kun tunnelma oli rauhallinen ja ystävällinen. Kun Reijo muutti meille uuteen kotiansa, pidimme yhdessä hoitoneuvottelun, jossa oli Reijon ja Marjan lisäksi mukana minä omahoitajan roolissa sekä lääkäri. Käytimme alussa aikaa siihen, että Reijon elämänhistoria tuli tutuksi ja puolisolta saimme hyviä käytännön vinkkejä Reijon hoitamiseen. **Reijo oli aikanaan tehnyt Hoitotahdon, jossa kuvattiin yksityiskohtaisesti hänen mieltymyksiään ja toiveitaan hoitoon liittyen.** Siitä on ollut paljon apua. Reijo käy välillä kotilomilla päivänseltään ja joskus yön ylikin.

Reijon puoliso Marja on ollut aktiivinen osallistuja hoitokodin arjessa. Hän käy ulkoiluttamassa ja syöttämässä miestänsä ja on mukana omaistoiminnassa. He ovat yhdessä muiden omaisten kanssa ideoineet pihatapahtumia, yhteisiä lauluhetkiä ja juhlia. Olemme toteuttaneet niitä omaisten kanssa yhdessä. Pari kertaa vuodessa meillä on omaisten ilta, johon on kutsuttu kaikki omaiset. Niistä on poikunut monta hyvää kehitysideaa yhteistyölle. Odotamme omaisilta avointa ja rakentavaa vuorovaikutusta. **Haluamme jatkuvasti kehittää toimintaamme ja siksi kuulemme mielellämme omaisten ajatuksia.**

Yhteistyö omaisten kanssa on osa hoitotyötämme ja hoitokotia rikastuttavaa. Ymmärrämme hyvin, että kaikkien omaiset eivät asu lähellä, eivät jaksaa tai pääse käymään hoitokodissa. Pyrimme kuitenkin välittämään hoitokodin arkea ja kuulumisia heille. Vastavuoroisesti tänne ollaan yhteyksissä puheluilla, videopuheluilla sekä kirjeitse.

Saamme joskus omaisilta kiitosta. Se tuntuukin hyvältä ja tulee tunne, että meidän työtämme arvostetaan. **Teemme parhaamme hoidettavan hyväksi ja koemme, että työmme on merkityksellistä.** Haluamme tukea omaisia muutostilanteessa, niin ilon ja helpotuksen kuin surun ja luopumisen hetkissä. Kannustamme omaisia huolehtimaan myös omasta jaksamisestaan.

Reijon uusi koti on hänen loppuelämän kotinsa. Täällä hän viihtyy ja täällä hän saa hyvän hoidon. Sekin on lohduttanut Reijon puolisoa, että Reijo saa viettää viimeiset vuotensa samassa paikassa eikä häntä siirrellä toiseen paikkaan, vaikka elämänlanka olisikin lopussa. **Täällä hän saa elää hyvää elämää muiden ihmisten ympäröimänä.**

TUKEA JA APUA MUUTOKSESSA

Omaishoidon muutostilanteessa voi nousta mieleen monia kysymyksiä. Voit saada neuvoja, tukea ja apua monilta tahoilta.

Pohteen ikäihmisten palveluohjaus:

- ✔ Aino-neuvontapuhelin (ma-pe klo 9-12 ja 13-15): 08 669 1010
- ✔ Omatyöntekijä (ma-pe klo 9-15): _____
- ✔ SAS-palveluohjaajat 044 703 5078 tai 044 703 5090
- ✔ Asiakasmaksuyskikkö (ma-to klo 9-12): 08 5585 3782

Aino-neuvonta palvelee ikääntyneitä ja läheisiä Oulu10-palvelupisteellä, puhelimitse ja verkossa Oulun Omaishoidon kautta. Aino-neuvonta neuvoa kaikissa ikääntyneiden palveluissa. Pohteen **Omaishoidon keskuksen** voi olla yhteydessä omaishoittoon liittyvissä asioissa omaishoidonkeskus@pohde.fi. Omaishoitospimuksen tehneille on nimetty **Omatyöntekijä**, johon kannattaa olla suoraan yhteydessä. Pohteen Oulun ikäihmisten **SAS-palveluohjaajien** kanssa asioidaan siinä vaiheessa, kun hoidettavan siirtyminen pitkäaikaishoittoon on ajankohtainen. **Asiakasmaksuyskikkössä** tehdään asiakasmaksuihin ja palveluseteleihin liittyvät päätökset. Pohteen muiden kuntien palveluohjauksen ja asiakasmaksuyskikköiden yhteystiedot löytyvät Pohteen verkkosivuilta.

Oulun seudun omaishoitajat ry:

- ✔ Omaishoitajien palveleva puhelin: 040 526 8105

Oulun seudun omaishoitajat ry tarjoaa tukea muutostilanteeseen monien toimintojen muodossa. Erilaiset ryhmä- ja kurssimuotoiset toiminnat tarjoavat vertaistukea, vahvistavat hyvinvointia ja auttavat sopeutumaan muutokseen. Palveleva puhelin auttaa omaishoittoon liittyvissä asioissa. Tietoa toiminnasta saat myös verkkosivuilta www.osol.fi.

Oulun ev.lut. seurakunnat:

Seurakuntien diakoniatyöntekijät käyvät kotikäynneillä, joissa henkinen ja hengellinen tuki on osa kokonaisvaltaista auttamista. Oulun alueen vanhustyöstä vastaavien työntekijöiden yhteystiedot löydät www.oulunseurakunnat.fi/apua-ja-tukea/vanhuksille -sivustolta tai olemalla suoraan yhteydessä seurakuntaan.

Toivomme, että tästä oppaasta oli sinulle hyötyä ja sait tukea muutostilanteeseen. Ole rohkeasti yhteydessä omaishoitoyhdistykseen, palveluohjaajiin tai Aino-neuvontaan. Älä jää yksin pohdintojesi kanssa.

Omaishoitajan polku muutostilanteessa -opas on tehty vuonna 2021 Oulun seudun omaishoitajat ry:n Tukena muutoksessa -hankkeessa (2020-2023). Opas on päivitetty vuonna 2023. Hankkeessa toimi kehittämissyöryhmä Kehittämö, jossa oli mukana kokemusasiantuntijoita, pilottihoivayksiköiden työntekijöitä, omaisyhteistyön asiantuntija sekä Oulun kaupungin SAS-tiimin palveluohjaaja. He kaikki olivat mukana oppaan suunnittelussa ja sisältöjen toteutuksessa.

Lämmin kiitos yhteistyöstä: Hilkkä Erkkilä, Martti Perälä, Raija Keränen, Raija Nissi, Heli Lukkari, Tuija Kotiranta, Nina Hynninen, Marja Mielttunen, Susanna Ruokolainen ja Ani Vainio.

Kiitos oppaan päivityksessä vuonna 2023 mukana olleille Pohteen työntekijöille.

Omaishoitaja on monien kysymysten äärellä poh-
tiessaan hoidettavan läheisen siirtymistä kodin ul-
kopuoliseen pitkäaikaishoitoon. Muuttuvassa tilan-
teessa on otettava selvää monista uusista asioista.
Samalla pitäisi tehdä omaishoitajan ja hoidettavan
elämään vaikuttavia isoja päätöksiä. Tähän oppaa-
seen on koottu tietoa ja omaisten kokemuksia, jotka
voivat olla tukena muutoksessa.